

با توجه به بستن حساب ایرانیان و دانشجویان ایرانی در کشورهای خارجی

بررسی مشروعیت انسداد حساب بانکی ایرانیان از منظر حقوق بین الملل

در مجموع و با توجه به گفته ها و شنیده ها به نظر می رسد که علت انسداد حساب ایرانیان در مالزی، فشارهای آمریکا و تحریم های یک جانبه آن کشور علیه ایران باشد. براین اساس، یادداشت پیش رو، ضمن اشاراتی بر سابقه انسداد حساب ایرانی ها در سایر کشورها و تبیین نقش تحریم های آمریکا در این اتفاق، مشروعیت این اقدام را از نگاه حقوق بین الملل بررسی می نماید.

مقدمه

با شروع ماه نوامبر ۲۰۱۹، اخباری مبنی بر بسته شدن حساب بانکی تعداد زیادی از افراد و شرکت های ایرانی در مالزی، منتشر گردید و تعداد قابل توجهی از ایرانیان مقیم مالزی از انسداد حساب های مالی شان در بانک های سی آی ام بی و آراچی خبر دادند. این بانک ها ابتدا به ایرانیان ساکن مالزی یک ماه فرصت داده اند تا پول های خود را از حساب های بانکی شان خارج کنند، چنانچه بانک سی آی ام بی مالزی در اخطاریه اش به ایرانیان گفته که متأسفیم که دیگر نمی توانیم به شما خدمات بانکی ارائه کنیم!

بانک های مالزی بستن حساب های بانکی افراد و همچنین شرکت های ایرانی را به دلیل تحریم های مالی ایران از سوی آمریکا، اعلام نمودند. نخست وزیر مالزی درباره علت انسداد حساب ایرانی ها به این موضوع اشاره داشت که یک کشور قدرتمند در حال زورگویی به مالزی در این زمینه است و در صورتی که این کشور (مالزی) اقدام به بستن حساب ایرانیان نکند، فعالیت بانک های مالزی در خارج از این کشور با مشکل مواجه خواهد شد

در این میان محمود واعظی، رئیس دفتر ریاست جمهوری ایران، در واکنش به انسداد حساب بانکی ایرانی ها در مالزی، این اتفاق را فقط مخصوص مالزی ندانست و اذعان داشت که به سبب مشکلات ناشی از تحریم، در برخی از کشورهای دیگر هم برای حساب های دانشجویان این اتفاق افتاده است.

در مجموع و با توجه به گفته ها و شنیده ها به نظر می رسد که علت انسداد حساب ایرانیان در مالزی، فشارهای آمریکا و تحریم های یک جانبه آن کشور علیه ایران باشد. براین اساس، یادداشت پیش رو، ضمن اشاراتی بر سابقه انسداد حساب ایرانی ها در سایر کشورها و تبیین نقش تحریم های آمریکا در این اتفاق، مشروعیت این اقدام را از نگاه حقوق بین الملل بررسی می نماید.

سابقه انسداد حساب ایرانی‌ها در سایر کشورها

پیش از انسداد حساب ایرانی‌ها در مالزی، گزارش‌هایی از انسداد حساب‌های بانکی ایرانیان در امارات، گرجستان، ارمنستان، چین و انگلیس منتشر گردیده بود.

مسدود شدن حساب ایرانی‌ها در سنگاپور در حالی صورت گرفت که دولت سنگاپور و بانک، هیچ‌گونه توضیح شفافی در مورد دلیل اصلی این تصمیم اعلام ننمود. از طرفی نام افرادی که حسابشان مسدود گردید در لیست سیاهی نیز قرار نداشته تا بدین دلیل، حسابشان مسدود شود و فعالیت اقتصادی اجتماعی آن‌ها محدود شود. با این اوصاف سخنگوی اداره مالی سنگاپور در مورد اقدامات بانک و انسداد حساب ایرانی‌ها گفته بود: بانک‌ها ملزم به رعایت قوانینی هستند که به منظور جلوگیری از اهداف غیرقانونی مانند پول‌شویی، تأمین مالی تروریسم یا تأمین مالی تسلیحاتی تدوین شده‌اند.

انسداد حساب ایرانیان در چند بانک چینی از جمله و و نیز از جمله اتفاقات مربوط به انسداد حساب ایرانیان نیز بود. اطلاعاتی که از کارآفرین‌های ایرانی در چین به دست آمد حاکی از آن بود که چین در اقدامی بی‌سابقه یک‌به‌یک در حال مسدود کردن حساب‌های ایرانیان بوده است، دلیل این بانک‌ها برای بستن حساب‌های ایرانیان در چین تحریم‌های بین‌المللی وضع شده توسط آمریکا علیه ایرانیان اعلام شده بود.

انسداد حساب ایرانیان در گرجستان و ارمنستان نیز صورت گرفته است. چنانچه نایب‌رئیس کمیسیون بازار پول و سرمایه اتاق تهران در این باره افزوده که کشور گرجستان به دلیل ترس از جریمه شدن بانک‌های این کشور حساب‌های ایرانیان غیر مقیم را مسدود کرده است. ژرایر خسرویان عضو اتاق مشترک ایران و ارمنستان نیز اقدام بانک‌های ارمنی را در راستای تحریم‌های اقتصادی علیه ایران دانست که برخی از بانک‌های این کشور را شامل گردیده است.

علاوه بر این دو کشور اروپایی گرجستان و ارمنستان، بستن حساب ایرانیان در انگلستان نیز اتفاق افتاده است، گرچه بعیدی نژاد سفیر ایران در انگلستان، موضوع اصلی در بسته شدن برخی حساب‌های بانکی را اجرای مقررات ضد پول‌شویی اعلام داشته است.

تحریم‌های آمریکا و محدودیت تجاری برای ایرانیان

تحریم‌های اقتصادی به دو نوع اولیه و ثانویه (فرا سرزمینی) تقسیم می‌شود. در تحریم اولیه کشور تحریم کننده در راستای اهداف سیاسی خود از اهرم‌های اقتصادی در حوزه قلمرو خود مانند قطع یا کاهش روابط تجاری و مالی برای فشار بر کشور هدف استفاده می‌کند. بدیهی است کشورهای ثالث می‌توانند به تجارت و روابط اقتصادی خود با کشور تحریم شده ادامه دهند که اتفاقاً موجب کم شدن تأثیر تحریم‌های یک‌جانبه سنتی می‌شود؛ اما در تحریم‌های ثانویه کشور تحریم کننده از اهرم‌های اقتصادی خود برای فشار بر کشور سوم (ثالث) استفاده می‌کند تا تحریم‌های مدنظر را علیه کشور هدف اعمال کند. این تحریم غیرمستقیم عمل می‌کند و در صورت تبعیت کشور ثالث موجب اعمال تحریم فراتر از سرزمین کشور تحریم کننده می‌شود که به آن تحریم فرا سرزمینی بانکی نیز می‌گویند. این نوع تحریم‌های فرا سرزمینی اولین بار و تنها از سوی امریکا علیه ایران اعمال شده است.

لذا آنچه مشخص است، تحریم‌های ثانویه مشکلاتی را در سیستم چندجانبه تجارت بین‌الملل پدید آورده و روابط تجاری عادی سایر دولت‌ها با ایران را با اختلال مواجه ساخته است، تحریم‌های اقتصادی ثانویه‌ای که نه تنها با اصل آزادی تجارت در تناقض هستند، بلکه خود ناقض اصل آزادی و حق سایر دولت‌ها و اشخاص حقیقی و حقوقی برای انجام تجارت نیز هستند.

نقش مؤثر کاتسا در انسداد حساب ایرانی‌ها

کاتسا مخفف عبارت ((قانون مقابله با دشمنان آمریکا از طریق تحریم)) است. طرحی است برای مقابله با دشمنان آمریکا از طریق تحریم‌ها که بعد از تصویب با اکثریت قاطع آرا در هر دو مجلس نمایندگان و سنای آمریکا و امضای دونالد ترامپ رئیس‌جمهور این کشور در تاریخ چهارشنبه ۱۱ مرداد سال ۱۳۹۶ به قانون تبدیل گردید.

آمریکا با استناد به این طرح سه کشور ایران، کره شمالی و روسیه را هدف تحریم‌های خود قرارداد. طبق این قانون، ایالات متحده آمریکا تحریم‌های گسترده‌ای علیه ایران در حوزه‌های مختلف علیه ایران به بهانه تروریسم وضع نمود. در چارچوب تحریم کاتسا، محدودیت‌های اقتصادی زیادی شامل، بلوکه شدن دارایی‌ها در خاک آمریکا تا ممنوعیت ارائه خدمات بانکی داخلی و خارجی به افراد و نهادهای مشمول این تحریم‌ها باید اعمال گردد.

با اعمال تحریم کاتسا، هر کس با افرادی که در لیست تحریم‌های آمریکا هستند، همکاری نماید، در لیست تحریم قرار خواهد گرفت. به زبان ساده‌تر هر شخص حقیقی یا حقوقی که با افراد حاضر در لیست تحریمی آمریکا همکاری نماید، به لیست تحریمی می‌پیوندد.

مهم‌ترین کار ویژه کاتسا این است که به همه کشورها و بانک‌های دنیا هشدار می‌دهد که با نهادها و اشخاص حاضر در

لیست تحریم همکاری نکنند، چراکه در نتیجه آن، خود نیز مشمول تحریم‌های سخت می‌شوند.

در مجموع این طور که به نظر می‌رسد، تصمیم بانک‌های خارجی در انسداد حساب ایرانی‌ها، در نتیجه فشارهای سیاسی و اقتصادی ناشی از تحریم بوده است، تصمیمی که بیشتر مسئله هزینه و فایده را برای این بانک‌ها مطرح نموده و با این حساب، این بانک‌ها از روی ناچاری به انسداد حساب مشتریان ایرانی روی آورده‌اند.

وضعیت حقوقی اقدام تحریمی آمریکا

تحریم‌های آمریکا علیه آن دسته از دولت‌ها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کشور دیگر که با دولت تحت تحریم تجارت می‌کنند و به عبارتی تحریم‌های اعمال شده آمریکا علیه آن دولت یا فرد را نادیده می‌گیرند، به منزله تسری صلاحیت ملی این کشور به ماورای مرزهای ملی است که علی‌الاصول این اجرای صلاحیت به صورت فرا سرزمینی با هیچ‌یک از اصول کلاسیک صلاحیت در حقوق بین‌الملل یعنی اصول سرزمینی، تابعیتی اعم از فعال و منفعل، حمایتی و جهانی - قابل انطباق نبوده و نیست و به عبارتی ناقض اصل آزادی و حق سایر دولت‌ها و اشخاص حقیقی و حقوقی برای انجام تجارت است.

اقدام تحریمی آمریکا بر مبنای حقوق بین‌الملل، منشور سازمان ملل و قواعد حقوق بشر، غیرحقوقی و غیر مشروع است و ناقض اصل همزیستی مسالمت‌آمیز در میان دولت‌ها است. تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا مغایر با تضمین صلح و تحکیم امنیت جهانی، همبستگی اجتماعی ملل، به رسمیت شناختن حق تعیین آزادانه سرنوشت و عدم توسل به زور در روابط بین‌المللی در پرتو منشور سازمان ملل متحد است. منافی با برقراری همکاری‌های بین‌المللی در شرایط عادلانه و منصفانه بر اساس میثاق بین‌المللی مربوط به حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (مصوب ۱۹۶۶) ناقض حق توسعه اقتصادی کشورها به موجب منشور حقوق و وظایف اقتصادی دولت‌ها (مصوب ۱۹۷۴) و مخالف با مقررات سازمان تجارت جهانی (مصوب ۱۹۹۵) است که طلایه‌دار بسط و توسعه نظام تجارت آزاد متکی بر چندجانبه‌گرایی در سطح بین‌المللی هست.

نکته حقوقی بین‌المللی در خصوص تحریم‌های آمریکا اینجاست که سازمان ملل متحد و البته نهادهای حقوقی بین‌المللی با تحریم‌های آمریکا (چه اولیه و چه ثانویه) مخالف بوده و بر غیرحقوقی بودن آن‌ها صحنه گذاشته‌اند. تحریم‌های ثانویه‌ای که مشکلاتی را در سیستم چندجانبه تجارت بین‌الملل پدید آورده و روابط تجاری عادی سایر دولت‌ها با دولت ایران را با اخلال مواجه ساخته است،

تحریم‌هایی که دیوان بین‌المللی دادگستری نیز در دستور موقت خود، توقف آن را خواستار گردیده است، اما به رغم دستور موقت دیوان، تاکنون آمریکا و هیچ‌یک از نهادهای حقوقی، بین‌المللی به منظور توقف تحریم‌ها، کاری مؤثر انجام نداده‌اند؛

به همین دلیل این کشور بی‌محابا به رفتار غیرقانونی خود ادامه داده و دولت‌ها و بانک‌ها را برای تحریم ایرانیان، تحت فشار قرار می‌دهد.

جمع‌بندی

گرچه علت انسداد حساب‌های مالی ایران شفاف اعلام نشده است، اما نکته اینجاست که تحریم ایران که در ابتدای امر به صورت یک‌جانبه شروع گردیده بود، با وضع قوانین جدید تحریمی در آمریکا و فشار این کشور به دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی و وضع قوانین فرا سرزمینی، به تحریم‌های چندجانبه‌ی الزام‌آوری تبدیل گردید که دیگر کشورها را به پذیرش و اجرای آن‌ها وادار می‌نمود.

براین اساس در مورد انسداد حساب ایرانیان در مالزی، آنچه محتمل‌تر به نظر می‌رسد، این است که انسداد حساب‌های ایرانیان، به علت تحریم‌های آمریکا و به دلیل اجرای قانون کاتسا بوده باشد.

تحریم‌های کاتسا می‌تواند بهانه اصلی بسته شدن حساب‌های بانکی ایرانیان در امارات، سنگاپور، گرجستان، ارمنستان و چین نیز باشد، چنانچه به تعدادی از ایرانیان ساکن در این کشورها که حسابشان مسدود گردیده بود، از طرف بانک‌های مسدودکننده اطلاع داده شده که بستن حسابشان در راستای تحریم‌های آمریکا صورت گرفته است.

با این حال و با توجه به اینکه هنوز دقیقاً مشخص نیست که تحریم‌ها چگونه موجب بستن حساب ایرانی‌ها شده و یا اینکه دارندگان حساب چگونه مشمول تحریم‌های آمریکا علیه ایران شده‌اند، به هر صورت می‌توان با قطعیت اشاره داشت که اقدام به بستن حساب ایرانیان از سوی هر نهاد یا کشوری و با فشار هر کشوری که باشد، از لحاظ حقوق بین‌الملل اقتصادی، مبانی حقوق بشر و منشور سازمان ملل، اقدامی نامشروع بوده و قابلیت پیگرد در دادگاه‌های بین‌المللی را از طرف دولت ایران و شاکیان خصوصی دارد.